אפיקטויזין בשבת, ורב ששת התם לאו אורחיה הכא אורחיה. אמר רב ששת מנא אמינא לה דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ. ורב נחמן התם פקיד הכא לא פקיד:

מתני' קנה של זיתים: אם יש קשר בראשו מקבל טומאה, ואם לאו אין מקבל טומאה, בין כך ובין כך ניטל בשבת: **גמ'** אמאי, פשוטי כלי עץ הוא *ופשוטי כלי עץ אינן מקבלין טומאה, מ"ט *דומיא דשק בעינן: תנא משמיה דר' נחמיה בשעה שמהפך בזיתים הופכו ורואה בו:

מתני' *ר' יוסי אומר *כל הכלים ניטלין חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה: **גמ'** אמר ר"נ *האי °אוכלא דקצרי כיתד של מחרישה דמיא. אמר אביי חרבא דאושכפי, וסכינא דאשכבתא, וחצינא דנגרי כיתד של מחרישה דמי. ת"ר *בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת: מקצוע של דבילה, וזוהמא ליסטרן של קדרה, וסכין קטנה שעל גבי שלחן. התירו, וחזרו והתירו, וחזרו והתירו, עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן מסר הגדול ויתד של מחרישה. מאי התירו, וחזרו והתירו, וחזרו והתירו. אמר אביי התירו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו, וחזרו והתירו דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו, וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא, ועדיין בידו אחת אין בשתי ידיו לא, עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת ואפי' בשתי ידים. א"ל רבא מכדי התירו קתני מה לי לצורך גופו מה לי לצורך מקומו, אלא אמר רבא התירו דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו ובין לצורך מקומו, וחזרו והתירו מחמה לצל, וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא, ועדיין באדם אחד אין בשני בני אדם לא, עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת אפילו בשני בני אדם. *איתיביה אביי מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה. הכא במאי עסקינן מחמה לצל. איתיביה *ושוין שאם הצביר עליו בשר שאסור לטלטלו. הכא נמי מחמה לצל; אמר ר' חנינא *) בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו, דכתיב °בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גתות בשבת ומביאים הערימות. אמר ר' אלעזר קנין, ומקלות, גלוסטרא, ומדוכה, כולן קודם התרת כלים נשנו. קנין דתנן *לא סידור הקנין ולא נטילתן דוחה את השבת. מקלות דתנן *מקלות דקין חלקין היו שם ומניחו על כתפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט. (*אמר) רבי אלעזר ארבעה עשר שחל להיות בשבת מניח ידו

*) [עי' תוס' ב"ק לד. ד"ה בימי]

אפיקטויזין - להקיא שותה משקים ומקיא ולא לרפואה אלא להריק את מעיו שיוכל לאכול ולשתות [היום] הרבה כדאמרי' בפרק חבית ואע"ג דלא גזור בה משום שחיקת סממנין דהא לאו לרפואה היא, אסור משום דמתקן גברא: **הכא אורחיה** - והרי הוא כמי שמתכוין ומשקהו: **ליטול בה את הקוץ** - אלמא תקוני גברא במידי דלאו לרפואה דליכא משום שחיקת סממנין שרי: **פקיד** - הקוץ הזה אינו מחובר בו אלא מופקד ונתון שם והוצאה זו אינו תיקון: **הכא לא פקיד** - ודמי למלאכה שמסדרן ומכניסן למקום חבור: **מתני' קנה של זיתים** - לאחר מסיקתן טוען במעטן ושמנן מתאסף בתוכן ונוח ללאת ויש לו קנה להפכן בו ולבדוק אם כמרו כל צרכן ומגיען לבית הבד: **אם יש קשר בראשו** - כעין פקק של קנה קולמוס: **מקבל טומאה** - דכלי הוא לפי שעב בראשו קצת: **ואם לאו** - לא דמי לכלי ובגמ' מפרש לה: **גמ' ואמאי** - כי יש בו קשר בראשו נהי נמי דקשר משוי ליה מנא מיהו פשוטי כלי עץ הוא שאפילו חלול הוא אין חללו עשוי לקבל כלום: **הופכו ורואה** - בחלל ראשו שמשתייר שם [ע"י שהוא פקוק בקשר] מן השמן הזב מן הזיתים ובודק בו אם הגיעו לעצור וזו היא לו קבלה בחלל שלו, ואם לאו, שאין קשר בראשו, אין השמן נראית שם מפני שאינו פקוק וכולו חלל הלכך לאו לקבל הוא עשוי והוי פשוטי כלי עץ ובין כך ובין כך ניטל בשבת דהא כלי הוא להפוך בו זיתים: **מתני' מסר הגדול** - מגירה גדולה שעשויה לקוץ קורות: **ויתד של מחרישה** - הוא כלי גדול העשוי כסכין שבו עושין חריץ של תלם המענה קולטר"א בלע"ז דהנך קפיד עלייהו ומייחד להם מקום דלא חזו למלאכה אחרת: **גמ' אוכלא דקצרי** - כלי נחושת העשוי כנפה נקבים נקבים והוא של כובסים ונותנו על הבגדים ומזלף בו המים עליהן וי"מ שמגמרין ומוגמר מתחתיו והבגדים מונחין עליו ומתגמרין דרך הנקבים: **חרבא דאושכפי** - סכין של רצענין: **וסכינא דאשכבתא** - סכין של בית המקולין שהקצבין מקצבין בו בשר: **חצינא** - דולויר"א כל הני קפדי עלייהו משום דמפגמי, ומקצי להו בידים: **ג' כלים** - ותו לא ולקמן אמרינן דבימי נחמיה בן חכליה בבית שני גזרו על טלטול כל הכלים כדי לגדור גדר להחמיר באיסורי שבת מפני שהיו מקילין בה: **מקצוע** - איזמל שמחתכין בו דבלה, ועשהו במקצועות מתרגמינן באיזמליהון (ישעיה מד): **זוהמא ליסטרון** - כף גדולה שמסלקין בו זוהמא של קדרה: **וסכין קטן** - שחותכין בו לחם ובשר ואוכלין דהני תדירין בתשמיש: **התירו** - עוד כשראו שחזרו להזהר קצת באיסור שבת, וחזרו והתירו כשנזהרו יותר, וחזרו והתירו ולקמיה מפרש מאי כולהו הנך התירו: **עד שאמרו** - עוד חזרו והתירו את הכל עד שאמרו הכל ניטלין חוץ מן המסר הגדול כו': **התירו** - לטלטל דבר שעיקר מלאכתו בחול להיתר לדבר המותר בשבת התירו לטלטל לצורך גופו אם הוצרך להשתמש בגוף הכלי אבל לא משום שהוצרך למקומו: **וחזרו והתירו** - את אלו לצורך מקומו: **וחזרו והתירו אף מי שמלאכתו לאיסור** - והוצרך לו בשבת לגופו למלאכת היתר ומיהו לא הותרו אלו לצורך מקומו: **כל הכלים** - הללו שאמרנו חוץ מן המסר הגדול דלא שרי לא לצורך גופו ולא לצורך מקומו ואביי דמתרץ הכי הדר ביה לגבי רבה דאמר לעיל קורנס של נפחים שנינו דדבר שמלאכתו לאיסור שרי לצורך גופו: **א"ל רבא מכדי** - לצורך התירו בפעם ראשונה: **מה לי גופו מה לי מקומו** - תרווייהו צורך נינהו: **מחמה לצל** - שאינו צריך לו עכשיו לא לגופו ולא למקומו אלא חס עליו שמא יתבקע בחמה: **עד שאמרו** - היינו עוד היתר אחרינא כל הכלים אפי' גדולים ומיהו לכדאוקימנא של היתר אפי' מחמה לצל ושל איסור לצורך גופו או מקומו: **אין מטלטלין אותה** - בשלמא לדידי אין מטלטלין אותה לצורך מקומה קאמר אלא לדידך מאי: **משנה זו** - דלעיל בראשונה היו אומרין ג' כלים ותו לא משום דהוו מזלזלים בשבתות דכתיב בימים ההמה וגו': **קנים ומקלות כו'** - משניות הן כדמפרש ואזיל: **קודם התרת כלים.** מנין האחרון שהותרו כולן לצורך גופן לאביי, ולרבא אף לצורך מקומו: **לא סידור הקנים** - שהיו נותנין במערכת לחם הפנים בין חלה לחלה להפרידן ליכנס הרוח ביניהן שלא יתעפשו: **ולא נטילתן** - מן המערכה ישנה: **דוחה את השבת** - אלא נכנס בע"ש ונוטל הקנים ולמחר מסלק המערכה הישנה ומסדר החדשה בלא קנים ולמוצאי שבת נכנס ונותן הקנים ביניהן זו נשנית קודם היתר מנין הראשון דהא מלאכתן להיתר וקאסר להו לצורך גופן: **מקלין דקין וחלקין היו** - בעזרה בפסח שחל להיות י"ד בחול:

וסכינא דאשכבתא - פירש בקונטרס סכין שהקצבים מקצבין בה בשר וי"מ סכין שבוחטין בה שמקפיד שלא תיפגם ויש ליזהר שלא לטלטלו אפי' לצורך גופו דהוי כיתד של מחרישה דאפי' ר"ש מודה כדאמרינן בסוף מכילתין (דף קנז:):

מקצוע של דבילה - לא חשיב אלא כלים דלאו בני קיבול, דהא פשיטא דכוסות וקערות ולגוחיות היו מטלטלין:

איתיביה אביי מדוכה - בשלמא לדידי מוקמינן לצורך מקומו, וה"מ לשנויי כר' נחמיה כדשני לעיל ואביי נמי הוה ידע דהא משני ליה רבה הכי לעיל אלא פריך לרבא אולי יאמר תירוץ אחר, ורבא לא בעי לשנויי כר' נחמיה דלית הלכתא כוותיה, ורבה דמשני ליה כר' נחמיה משום דמשמע ליה אין מטלטלין אותם בשום ענין:

הכא נמי מחמה לצל - והא דנקט לקצב עליו בשר אע"ג דלצורך גופו ומקומו נמי שרי לאשמעינן דאפילו בהא פליגי ב"ש דלא שרו מחמת שמחת יו"ט:

לא סידור קנים - אע"ג דאין שבות(א) במקדש כמה שבותים אשכחן במקדש *שגזרו פעמים לצורך כי הכא בקנים ומקלות לפי שהיו מחללים את השבת: **הרי היא ככל הכלים** - אע"ג דקודם התרת כלים נשנית איכא למימ' ככל הכלים כגון כוסות וקערות:

יא א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה ז:
יב ב מיי' פ"א מהלכות כלים הלכה י:
יג ג מיי' שם פ"י הל"ב:
יד ד מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שח סעיף ח:
טו ה מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג ד:
טז ו מיי' פ"ה מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא:
יז ז מיי' פ"א מהלכות ק"פ הלכה יד:

[במשנה שבמשניות ליתא ר' יוסי אומר וכן מוכח מסוגיא דלקמן קכד. ע"ש אבל בעירובין לה. איתא סבר לה כר' יוסי דאמר כל הכלים ניטלין וכו' וצ"ע וכן כריך ... איתא ר' יוסי אומר כל הכלים וכו']

[ועי' תוס' מנחות נו. ד"ה לא סדור ותוספות עירובין דף קב: ד"ה והעליון]

נושא: גזירת כלים והתרתם
א - מלאכתו להיתר
ב - מלאכתו לאיסור
1. לגופו
2. מקומו
3. מחמה לצל

רבינו חננאל

ממטה למעלה אסיר. פי' אם יש לאדם פוגלא טמונה בתבן או אפילו בעפר תיחוח עומדת כעין נטועה ראשה טמונה ועליה מגולין עכשיו כשבא לנוטלה אם אוחז בעלים ומושך הראש ומסלקה זהו ממעלה למטה. אע"פ כשמגביה התבן והעפר משתרבב במקומן ויורד שרי אבל לאחוז קצה הראש הטמונה ולהגביהה ממטה למעלה לא. אלמא שלטול מן הצד שמיה טלטול. ומפרקינן הדר ביה מההיא. מחט שניטל חררה או עוקצה. פי' חרירה הנקב שלה. עוקצה ראשה הוא. חירודה תרגמה אביי אליבא דרבא בגלמי והן פשוטין כדתנן גלמי כלי מתכות טהורין פשוטיהן טמאין ואלו הן וכו'. והן חוטי ברזל משוכין ותתך אותן חתיכות חתיכות ולוקח מהן האומן כשיעור אורך מחט ומחדד ראשה האחת ונוקב הקצה השני ונעשה מחט. וקודם שיחדדנה וינקבנה נקראת אותה החתיכה גולם. כגון זו וכיוצא בה שהן עומדות להעשות כלי ניטלין בשבת. אבל מחט שניטל חררה או עוקצה אסור. גרוטאות הוא לשון יון. ופתרונו כלי מוכן להטיל בו התגר כלי נחושת או כלי ברזל שבורין שיזדמנו לו לקנותם קונה ומשליכם לאותו כלי כדי להתיכם. ונקראין גרוטאות ומיכן נהגו לקרות לתגר גרוטאות:

אסובי ינוקא. פי' כשנופל ערלת הגרון של תינוק משימה החיה את אצבעותיה בפיו ומסלקת אותה הערלה. ופעמים שמקיא התינוק ועל זה אקשינן עלה והא אין עושין אפיקטויזין בשבת כו'. ורבותינו ה אמרו פי' אחר. ואנן כתבנו מה שקבלנו מרבותינו: **מתני'** קנה של זיתים כו'. ואמרינן אמאי פשוטי כלי עץ הוא ואין מקבלין טומאה. ומפרקינן תנא משמיה דר' נחמיה בשעה שמהפך בו את הזיתים ורואה בו. ולא פי' מה הוא רואה בו. אבל פירשו בתלמוד א"י. קנה שהתקינו להיות בודק בו הזיתים. כיצד הוא יודע אם מלוכלך במשקה בידוע שנגמרה מלאכת המעטן. ואם לאו בידוע שלא נגמרה המעטן. א"ל ר' מנא לא תני שמואל אלא להיות שולה בו הזיתים. כלומר יש בו בית קבול: **אמר** רב נחמן האי אובלא דקצרי כיתד של מהרישה דמי. ואסור לטלטלה. אובלא. אבן גדולה שנותן הכובס היריעה שרוצה ללבנה והיא שרויה במים ומכה עליו במזורי. מכה ומהפך ומכה. ועוד שורה ומכה. ואחרי שישלים שוטהה ומייבשה. ועוד חוזר ושורה אותה פעם אחר פעם עד שתתלבן היטב. וי"א כ מנוקב שכופין אותו ע"ג גחלים ומקטרן בגפרית הכלים ללבנן. אמר אביי חרבא דאשכפתא. וסכינא דאשכבתא והצינא דנגרי כיתד של מחרישה דמו ואסור לטלטלם. חרבא דאושכפי. איזמל של שכף כדמתר עשה לך חרבות צורים. איזמלין חריפין. סכינא דאשכבתא. סכין המיוחדת לשחיטה בלבד. חצינא דנגרי הוא גרזן. והוא המעצד של חרש כיון דקפדי אפגמיהו קבע ליה מקום ומסיח דעתו מלעשו מלאכה אחרת הללו וכיוצא בהן שהן מוקצה מחמת חסרון כיס אסור לטלטלן בשבת. והרי מפורש בסוף פרק מי שהחשיך דכולהו הני היינו טעמא דאסירי משום דמוקצה מחמת חסרון כיס נינהו. ואפילו ר' מודה דתנן סתמא לדברי הכל כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה. מקצוע של דבילה כלי ברזל שחותכין בו דבילה. וזמליסטרון תרווד שמהפך בו הקדירה. כדתנן וזמליסטרא כפה טמאה מפני המזלג וכו'. א"ר חנינא בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו דכתיב בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גיתות בשבת. כיון שראום כך שהקילו בשבת אסרו להן כל הכלים ושרי להן ה רבנן. בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת מקצוע של דבילה וזמליסטרון של קדירה. וסכין קטנה. כיון שנגדרו וחזרו לדקדק בשמירת שבת היו מתירין להן והולכין עד שהתירו הכל חוץ הגדול ויתד של מחרישה. וכך הוא מפורש בתלמוד א"י: **א"ר** אלעזר קנים ומקלות וקלוסטרא ומדוכה כולם קודם התרת כלים נשנו. ולפיכך נשנו באיסור. קנים הם קנים של לחם הפנים והן שנוין במס'

רב נסים גאון

בשעה שמהפך בו זיתים הופכו ורואה בו. בגמ' דבני מערבא גרסי דבי ר' ינאי אמרי קנה שהתקינו להפך בו זיתים כיצד הוא יודע אם היה מלוכלך במשקה בידוע שנגמר מלאכת המעטן ואם לאו בידוע שלא נגמרה מלאכת המעטן אמר לון ר' לא תני שמואל אלא להיות שולה בו את הזיתים ומשום הכי אמרי דמקבל טומאה והואיל וככלי קיבול דמי. אמר רב נחמן האי אוכלא דקצרי כיתד של מהריש אוכלא דקצרי הוא כלי שדומה לדלעת ומנוקב הוא כולו נקבין ובו מזלפין מים הכובסין על הבגדים ומ לה בפ' כל ישראל יש להם חלק (סנהדרין דף צב)

[חולין כה.]
לעיל פג: חגיגה כו: מנחות נז: [בכורות לח.]
לקמן קכד. עירובין לה.
[גי' הערוך בערך אכל אובלא וע"ש פירושו בשני אופנים]
[תוספ' פט"ו]
[לקמן קכד.]
ביצה יא.
[תוספ' ביצה פ"א]
מנחות צו.
פסחים סו.
[נ"ל ר' אלעזר אומר]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לא סידור וכו' דאין שבות כ"ב ע"ל פרק המצניע דף צד בתוס' ד"ה שרא זילותא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא סידור וכו' אשכחן במקדש. ע"ל דף קכו ע"ב תוס' ד"ה המונח: